

22179

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL XIV MEM. 6

STEAGURILE CUCERITE DE MIHAI
VITEAZUL ÎN LUPTA DELA
GURUSLĂU DIN 3 AUGUST 1601

DE

CONST. I. CARADJA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MONITORUL OFICIAL ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1933

STEAGURILE CUCERITE DE MIHAI VITEAZUL
ÎN LUPTA DELA GURUSLĂU
DIN 3 AUGUST 1601

DE

CONST. I. CARADJA

Sedința dela 16 Mai 1933

Am deosebita plăcere a dăruii Academiei Române un volum alcătuit *o reproducere fotostatică completă a unui prețios manuscris rămas până acum inedit, cu toate că este de o deosebită importanță pentru istoria noastră națională.*

Este vorba de manuscrisul G. 81. din Dresda, care ne dă *o înfățișare fidelă a celor 110 steaguri*¹⁾ *cucerite de Mihai Viteazul în ultima sa luptă cu Eremia Movilă și Sigismund Bathory, la Guruslău, în ziua de 3 August 1601, deci puține zile înainte de uciderea marelui Voevod.*

Mulțumită amabilității d-lui Doctor *Max Ioseph Husung, conservatorul secțiunii incunabilelor dela Staatsbibliothek din Berlin,* am putut avea acest manuscris la dispoziția mea în capitala Germaniei pentru studiere și reproducere.

Descrierea manuscrisului. Ms-ul este alcătuit din 118 ff. (din care 3 albe), în-folio (mărime 31 × 20 cm.). Este *legat în pergament, împodobit cu stema Ducelui Christian al Saxoniei și următoarele inițiale și dată pe fața copertei: C.H.Z.S.C.F. 1601. (Christian Herzog zu Sachsen Churfürst 1601).*

¹⁾ Unele din acestea au fost reproduse împreună cu o scurtă descriere ca anexă la lucrarea lui *Mika Sándor: Weiss Mihály,* Budapesta, 1893, carte menționată de d-l Profesor N. Iorga într'o notă a comunicării d-sale despre Socoltelele Brașovului. (Anal. Acad. Rom. Secț. Ist., Seria II, Tom. 21 (1898—1899).

F. 1 este albă.

F. 2 rev. este alcătuită din cunoscuta gravură a lui Sadeler, adăugându-se cu mâna « contrafactur Herrn Mihael Weida ».

F. 3 av. portretul lui Gheorghe Basta, gravat de Dominic Custos.

Cu f. 4 av. începe manuscrisul propriu zis, cu următorul titlu:

CONTRAFACUR

der Reutter und Landts Knecht-Fahnen welche in der Siebenburgischen Schlacht durch Gottes Gnädige Hulffe unndt Rittermesziger Handt seindt eröbert worden, und der Rom: Kay: Mayt: durch eigner Pottschaftt auf der Post vom Herrn Michael Weida und George Basta seind zugeschickt undt zum Triumph *Dienstagk nach Laurentij*¹⁾ ufs Kayserliche Schloss gebracht Ihre Kay: Mayt: ufm Platz durch Verordnete Persohnen offentlich presentiert und vorgetragen würdten uber solcher Victoria Ihr Kay: Mayt: undt menniglich erfreuet und Gott vor solche glückliche Victoria gedancket haben. Wie ich solche Triumph Fahnen selbsten gesehen undt meinem gnedigsten Churfursten und Harn, Herrn Harzogk Christian zu Sachszenn will underthenigst uber Antwortt haben mich derselben gnaden beuhrlende etc..

E(uer) Kurf(ürstlichen) G(naden)
unterthenigster
gehorsammer
Georg Puchner
Zeugwart m. p.

Anno 1601. In Dresden den 21 Augusti²⁾.

La f. 5 av. urmează:

Item. Vor diesenn Triumph Fahnen ist erstlich vorher geritten uf einen schönen Spanischen braunnen Rosz ein junger

¹⁾ 14 August stil nou, după cum am controlat cu tabelele lui Grotefend: Handbuch der Historischen Chronologien, Hannover 1872. Se vede deci că steagurile au fost trimise la Praga imediat după luptă, deoarece au fost predate Împăratului numai 11 zile după bătălia dela Guruslău. (Cf. și Hurmuzaki, IV, Partea I, p. 265, unde vedem data exactă a luptei).

²⁾ Numai semnătura și data sunt scrise de mâna lui Puchner.

starcker Herr, ein Graff soll den Michael Weyda und Georg Basta befreundter sein. Hindter ihm ein Ungerischer Harr, welche alle beyde mit and in der Schlacht gewesen sein hindter diesem seinds die Triumph Fahnen gefolgt wie hierinnen zu befindten.

Cu f. 6 încep acvarelele înfățișând steagurile cucerite de eroul nostru, ele fiind alcătuite dintr'un tuiu tătäesc, un steag al lui Ieremie Movilă « Muldausche Landts Knechts Fehnlein », 72 steaguri de cavalerie « Reutter Fahnen » și 36 steaguri de infanterie « Landts Knechts Fehnlein », toate probabil din Ardeal, multe fiind chiar indicate ca provenind de acolo.

Istoricul manuscrisului: Precum am văzut mai sus, manuscrisul nostru a fost comandat de șeful arsenalului din Dresda, Georg Puchner, pentru a fi dăruit stăpânului său, Electorul Saxoniei Christian II (n. 1583—1611), trecând mai târziu, prin moștenire, în Biblioteca Regală din Dresda, transformată acum în Landesbibliothek, unde se păstrează și azi.

Steagurile reprezentate, după izvoare contemporane: Este de mult știut că prada de război a lui Mihai Viteazul în ultima sa luptă în contra lui Sigismund era foarte bogată. Avem de fapt mai multe izvoare care ne vorbesc de această pradă, menționând și steagurile a căror înfățișare o cunoaștem prin Ms. prezintat.

Ioannes Bisserius ne spune că pierderile lui Bathori se ridicau la unsprezece mii de ostași, și că prada învingătorului se compunea nu numai din mult aur și argint și alte lucruri prețioase, ci și din patruzeci de tunuri de aramă și din « *pedestrium equestriumque signorum, centum ac decem* »¹⁾, ce fură toate trimise Impăratului Rudolf, atunci în reședință la Praga²⁾.

Iacob Auguste de Thou sau Thuanus confirmă și el acest număr de « CX signa »³⁾, ceea ce este tocmai numărul steagurilor reprezentate în manuscrisul nostru.

¹⁾ V. Papiu Ilarian: *Tezaurul*, I, p. 163.

²⁾ Xenopol face deci o greșeală când crede că Mihai trimisese Impăratului 62 steaguri din 130 răpite. (Cf. *Ist. Rom.*, ed. 3, p. 310).

³⁾ Cf. Papiu Ilarian, *ibid.*, p. 245. Acelaș număr este dat și în povestirea franceză anonimă publicată în Hurmuzaki, vol. 12, p. 1212.

Aceiaș număr este confirmat și de nunțitul papal Spinelli în raportul său din Praga, dela 20 August 1601, din care extragem următorul pasagiu, care completează adresa de închinare a lui Georg Puchner, dat mai sus: « Doppo il successo di tal victoria spedi il Basta sodetto, il Conte Tomaso Cavriolo Bresciano sargente maggiore di quell'essercito, come quello che ne poteva render miglior relatione, a darne parte a S. M. Cesarea, si come fece, havendoli insieme mandato per esso Conte le sodette insegne, et stendardi, et sendosi trattenuto il Basta doi giorni in quel luogo per far diligentemente condurre l'artellaria aquistata in Somlio, et dar ordine ad altre cose necessarie, et importanti, il lunedì che fu alli 6, si parti seguitando la vittoria. . . . Si fa de più saper, chel medesimo Conte portò insieme con uno raguseo mandato dal Valacco tutte le insegne spiegate per ordine a S. M. in Castello la mattine della vigilia dell'assontione ¹⁾ sollemnemente per ordine con gran comitiva et frequenza di popolo, et S. M. stava su la fenestra vedendolo con allegrezza, fra esse insegne ve n'era una de Tartari con le code de cavallo, simile a quelle che sogliono portare gli Bassa » ²⁾.

Această descriere ne dă o dovadă în plus de exactitatea manuscrisului nostru. Primul steag desenat este într'adevăr asemănător unui tuiu de pașă, fiind de fapt, precum ne spune Spinelli, insigna unui murză tătar.

Al doilea steag (cf. figura noastră), este cel al lui Eremie Movilă, cu inscripția dând titlul Domnitorului în limba slavonă și data 7108 sau 1600. Fondul drapelului este roșu cu o bordură galbenă deschisă, stema însăși fiind de culoare albă.

Majoritatea steagurilor nu poartă însă embleme distinctivă, fiind alcătuite în genere din stofe de diferite culori cusute împreună sau cel mult cu o cruce în curmeziș. Avem însă 35 steaguri cu stema familiei Bathory ³⁾, mai găsim două cu co-

¹⁾ 14 August stil nou.

²⁾ Cf. Hurmuzaki, vol. 8, p. 224.

³⁾ Steagurile purtând numărul 4, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 19, 21, 24, 29, 36, 40, 48, 49, 51, 59, 60, 65, 73, 81, 82, 83, 84, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 101 și 106.

roana și trunchiul cu rădăcini ale orașului Brașov ¹⁾, unul cu stema Sighișoarei ²⁾ datat 1599, și unul cu vechea stemă a orașului Târgu-Mureșului ³⁾.

Judecând după steagurile cucerite, cea mai mare parte a armatei lui Ștefan Bathori era deci alcătuită din cete de ostași ardeleni, Turcii, Tătarii și Moldovenii nepierzând, în tot cazul, decât puține din insignele lor militare. Mai observăm că majoritatea steagurilor sunt rupte, uneori chiar în sdrențe și pătate cu sânge — dovadă elocventă a înverșunării cu care fusese dusă lupta.

Este de sigur mult de regretat că niciunul din aceste trofee de război cucerite cu sânge românesc să nu se fi păstrat, după cât se știe, până în zilele noastre. Nu trebuie uitat că războiul de 30 de ani izbucni numai o generație după bătălia dela Guruslău și că majoritatea orașelor germane ca și Praga, fură atunci prădate. Este posibil ca steagurile noastre să fi rămas la Praga unde am văzut că Mihai s'a grăbit a le preda Impăratului, după victorie. În acest caz orice cercetare după trofee originale, în colecțiile de arme din Austria, Cehoslovacia sau Germania se va arăta probabil zadarnică. Steagurile originale vor fi fost distruse poate de Saxoni când cuceriră Praga în 1631 sau de Wallenstein în acelaș an, sau de Suedezi cu ocazia predării micii Praga în anul 1648, când s'au distrus și răpit atâtea amintiri istorice și lucruri de artă. Se prea poate însă ca aceste trofee să fi fost pur și simplu uitate într'un pod al Hradsin-ului sau în arsenalul dela Praga, până ce ajunseră a fi cu desăvârșire distruse.

■ Din manuscrisul nostru vedem cum Mihai figurează înaintea lui Basta; steagurile sunt trimise de Domnul Mihael Weyda și George Basta, Domnitorul nefigurând *nicidecum* ca fiind inferiorul celui din urmă. Pare deci îndoielnic ca Basta să fi avut de fapt comanda supremă ⁴⁾, cu toate pretențiile ce le avea de a domina. Faptul că Mihai s'a grăbit a trimite *el* aceste trofee Impăratului în loc să le predea lui Basta, a fost

1) Numărul 66 și 80.

2) Numărul 67.

3) Numărul 77.

4) Cf. Xenopol, *op. cit.*, ed. 3, vol. V, p. 310.

precum știm, una din cauzele principale a noii neînțelegeri între cei doi generali, culminând cu uciderea « Walacului » numai câteva zile după solemnitatea transmiterii trofeelor.

Din punctul de vedere național, ar fi de sigur mult de dorit ca manuscrisul lui Puchner să ajungă într'o zi, prin schimb sau cumpărare, în posesia noastră, locul său potrivit și natural fiind la Academia Română sau la Muzeul Militar din București.

Berlin, Martie 1933.

